

HE 39/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutoksia Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin, sähköisestä lääkemääräyksestä annettuun lakiin sekä 15 muuhun lakiin.

Esityksellä toteutettaisiin pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjaus Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta Kansaneläkelaitoksen hallinnon osalta parlamentaarisen työryhmän ehdotusten pohjalta ja lisäksi siten, että Kansaneläkelaitoksen palveluita voidaan antaa yhteiskunnan muiden toimijoiden käyttöön turvallisuuden ja huoltovarmuuden parantamiseksi.

Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin tehtäisiin tarpeelliset muutokset Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja tilintarkastusta koskevien säännösten ajantasaistamiseksi ja täsmentämiseksi. Lakiin lisättäisiin myös säännös Kansaneläkelaitoksen antamasta virkaavusta.

Lisäksi esitetään, että Kansaneläkelaitoksen biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoitus säädettäisiin erilleen Kansaneläkelaitoksen muiden toimintakulujen jaosta ja rahoituksesta.

Etuuslakeihin esitetään tehtäväksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetusta laista johtuvia teknisluonteisia muutoksia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	4
2.1 Kansaneläkelaitoksen hallinto ja tilintarkastus	4
2.1.1 Hallitus	5
2.1.2 Pääjohtaja ja johtajat	5
2.1.3 Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunnat	6
2.1.4 Tilintarkastus	6
2.2 Kansaneläkelaitoksen tehtävät ja virka-apu	7
2.3 Lääkkeen määrääjien ohjaus- ja valvonta Kansaneläkelaitoksen tehtävänä	8
2.4 Teknistä käyttöyhteyttä koskevien säännösten kumoaminen	9
3 Tavoitteet	9
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	10
4.1 Keskeiset ehdotukset	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset	10
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	10
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	11
4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	11
5 Lausuntopalaute	11
6 Säännöskohtaiset perustelut	12
6.1 Laki Kansaneläkelaitoksesta	12
6.2 Laki sähköisestä lääkemääräyksestä	16
6.3 Sairausvakuutuslaki	17
6.4 Laki yleisestä asumistuesta	17
6.5 Laki eläkkeensaajan asumistuesta	17
6.6 Työttömyysturvalaki	17
6.7 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen kotihoidon tuesta	17
6.8 Lapsilisälaki	17
6.9 Elatustukilaki	17
6.10 Äitiysavustuslaki	18
6.11 Sotilasavustuslaki	18
6.12 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista	18
6.13 Laki vammaisetuuksista	18
6.14 Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta	18
6.15 Laki aikuiskoulutusetuuksista	18
6.16 Eläketukilaki	18
6.17 Kansaneläkelaki	18
7 Voimaantulo	18
8 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	19
LAKIEHDOTUKSET	22
1. Laki Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta	22
2. Laki sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain muuttamisesta	25
3. Laki eläketukilain 22 §:n muuttamisesta	26

4. Laki sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentin ja 10 §:n kumoamisesta	27
5. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 48 §:n kumoamisesta	28
6. Laki työttömyysturvalain 13 luvun 5 §:n kumoamisesta	29
7. Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 46 §:n kumoamisesta	30
8. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 24 a §:n kumoamisesta	31
9. Laki lapsilisälain 16 a §:n kumoamisesta	32
10. Laki elatustukilain 37 §:n kumoamisesta	33
11. Laki äitiysavustuslain 14 a §:n kumoamisesta	34
12. Laki sotilasavustuslain 22 d §:n kumoamisesta	35
13. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 62 §:n kumoamisesta	36
14. Laki vammaisetuuksista annetun lain 45 a §:n kumoamisesta	37
15. Laki aikuiskoulutusetuuksista annetun lain 29 §:n 2 momentin kumoamisesta	38
16. Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 22 e ja 22 g §:n kumoamisesta	39
17. Laki kansaneläkelain 94 §:n kumoamisesta	40
LIITE	41
RINNAKKAISTEKSTIT	41
1. Laki Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta	41
2. Laki sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain muuttamisesta	46
3. Laki eläketukilain 22 §:n muuttamisesta	47

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Esityksen tavoitteena on toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaus Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta. Hallitusohjelman mukaan muutetaan Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia Kansaneläkelaitoksen hallinnon osalta parlamentaarisen työryhmän ehdotusten pohjalta ja lisäksi siten, että Kansaneläkelaitoksen palveluita voidaan antaa yhteiskunnan muiden toimijoiden käyttöön turvallisuuden ja huoltovarmuuden parantamiseksi.

Kansaneläkelaitoksen valtuutetut asettivat helmikuussa 2018 asiantuntijaryhmän selvittämään Kansaneläkelaitokseen liittyvää lainsäädäntöä, valvontaa, asemaa ja toimivaltasuhteita. Valtuutetuille luovuttamassaan selvityksessä asiantuntijaryhmä otti kantaa muun muassa Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajien nimittämiseen sekä Kansaneläkelaitoksen hallituksen kokoonpanoon ja tehtäviin. Valtuutetut esittivät parlamentaarisen työryhmän asettamista asian jatkotyöstämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 19.2.2021 parlamentaarisen työryhmän selvittämään Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita. Hankkeen (STM042:00/2021) tehtävänä oli tehdä ehdotukset Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevien säännösten täsmentämiseksi ja Kansaneläkelaitoksen toimialalla toimivien ministeriöiden ohjauksen vahvistamiseksi, ottaen erityisesti huomioon IT-alan kansalliset kehittämistarpeet sekä arvioida tarpeet ja tehdä mahdolliset ehdotukset Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellista asemaa koskevan sääntelyn tarkistamiseksi. Työryhmä ehdotti loppuraportissaan useita Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevia muutoksia. Työryhmän työn valmistuttua Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevien muutosten valmistelua jatkettiin sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa.

Lisäksi Kansaneläkelaitoksen tehtävien rahoituksen sekä etuuslakien osalta tiedossa on eräitä teknisluonteisia muutostarpeita.

Esityksen valmisteluasiakirjat ovat valtioneuvoston hankeikkunan julkisessa palvelussa osoitteessa <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM024:00/2023>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Kansaneläkelaitoksen hallinto ja tilintarkastus

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 1 §:n mukaan Kansaneläkelaitos on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka valvonta kuuluu eduskunnan valitsemille valtuutetuille. Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellinen erityisasema perustuu perustuslain 36 §:ään, jonka mukaan eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin laissa erikseen säädetään.

Kansaneläkelaitoksen oman organisaation, valvonnan ja ohjausjärjestelmän kehittämistä on pidetty tarpeellisena laitoksen sisällä sekä valtuutettujen asettaman asiantuntijatyöryhmän toimeksiannossa ja kuulemisissa. Työryhmä esitti yksimielisesti sellaisia laitoksen hallinnon kehittämistoimia, jotka työryhmän mielestä voitaisiin tehdä välittömästi. Tavoitteena oli eri toimielinten aseman selkeyttäminen. Ehdotusten katsottiin vahvistavan Kansaneläkelaitoksen hallituksen asemaa. Lisäksi Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittänyt parlamentaarinen työryhmä antoi yksimieliset kannanotot Kansaneläkelaitoksen

hallituksen tehtäviä, pääjohtajia ja johtajia, Kansaneläkelaitoksen tilintarkastusta sekä Kansaneläkelaitoksen neuvottelukuntaa koskevien säännösten muuttamiseksi.

2.1.1 Hallitus

Kansaneläkelaitoksen hallituksella on yleistuimivalta johtaa ja kehittää laitoksen toimintaa. Hallitus vastaa laitoksen toiminnan kannalta kaikkien strategisesti tärkeiden päätösten sekä toiminnan kehittämistä koskevien linjausten tekemisestä. Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 7 §:ssä on esimerkinomainen luettelo hallituksen päätettäväksi kuuluvista keskeisistä tehtävistä.

Valtuutettujen asettama asiantuntijatyöryhmä arvioi loppuraportissaan, että säännöstä kannattaisi kokonaisuutena täsmentää ja lisätä hallituksen tehtäviin muun muassa strategiasta päättäminen. Parlaentaarinen työryhmä puolestaan ehdotti, että hallituksen tehtäviä koskevaan pykälään lisättäisiin Kansaneläkelaitoksen strategian vahvistaminen ja ylimmän johdon sijaisuuksista päättäminen. Käytännössä Kansaneläkelaitoksen strategian vahvistaminen kuuluu jo nykyisin hallituksen tehtäviin, vaikka sitä ei ole kirjattu lakiin.

2.1.2 Pääjohtaja ja johtajat

Kansaneläkelaitoksessa on pääjohtaja ja enintään viisi johtajaa. Käytännössä johtajien määrä on vähentynyt viidestä johtajasta kahteen, kun kaikkien eläköityneiden johtajien virkoja ei ole julistettu haettavaksi. Parlaentaarinen työryhmä ehdotti, että laitoksessa olisi pääjohtaja ja tarpeen mukaan muita virkasuhteisia johtajia. Muiden johtajien tarve ja määrä määriteltäisiin työjärjestyksessä.

Tasavallan presidentti nimittää Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajat valtuutettujen esityksestä. Tasavallan presidentti määrää yhden johtajista pääjohtajan sijaiseksi. Valtuutettujen asettama asiantuntijatyöryhmä katsoi, että hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti kukin toimielin valitsee sille vastuulliset henkilöt. Näiden periaatteiden mukaisesti Kansaneläkelaitoksen hallituksen tehtävänä pitäisi olla pääjohtajan ja johtajien valinta ja tarvittaessa erottaminen. Tämä selkeyttäisi hallituksen ja toimivan johdon rooleja. Parlaentaarinen työryhmä ehdotti loppuraportissaan, että valtuutetut valitsisivat pääjohtajan Kansaneläkelaitoksen hallituksen esityksestä. Muiden johtajien valinta kuuluisi Kansaneläkelaitoksen hallitukselle.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan pääjohtajan ja johtajan palvelussuhteesta Kansaneläkelaitokseen on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion virkamieslaissa (750/1994) säädetään valtion ylimpien virkamiesten vastuusta, erottamisperusteista ja palvelussuhteen ehdoista. Valtion virkamieslain 59 §:n 1 momentin mukaan viranhakija saa hakea virkaan tai virkasuhteeseen nimittämistä koskevaan päätökseen muutosta valittamalla, jollei laissa toisin säädetä. Saman pykälän 2 momentissa säädetystä päätöksestä ei kuitenkaan saa valittaa, jos nimittämistuimivalta kuuluu tasavallan presidentille. Näin ollen Kansaneläkelaitoksen virkoihin nimittämistä koskevaan päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Nimittämistuimivallan siirtyminen tasavallan presidentiltä valtuutetuille ja hallitukselle aiheuttaisi epäselvyyttä nimityspäätösten valituskelpoisuudesta, minkä selventämiseksi asiasta tulisi säätää lailla.

Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajien toimikauden pituudesta ei ole säädetty. Vastaavat muut valtion ylimmät virat on määritelty valtion virkamieslain 9 a §:ssä määräaikaiksiksi. Tällä hetkellä Kansaneläkelaitoksen johtoa koskeva sääntely ei ole yhdenmukaista muiden valtion ylimmän johdon virkojen kanssa. Parlaentaarinen työryhmä ehdotti loppuraportissaan pääjohtajan ja johtajien virkojen määräaikaistamista.

2.1.3 Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunnat

Kansaneläkelaitoksessa on Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunta, jonka tehtävänä on edistää ja kehittää sosiaaliturvan toteuttamiseen osallistuvien viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyötä sekä palvelujen käyttäjien näkökulman huomioon ottamista. Hallitus asettaa neuvottelukunnan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Neuvottelukunnassa on viranomaisten, yhteisöjen ja etujärjestöjen sekä laitoksen henkilöstön edustus.

Kansaneläkelaitoksessa voi lisäksi olla muita neuvottelukuntia siten kuin muualla säädetään tai laitos niin päättää. Hallitus on myös asettanut Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunnan lisäksi muita neuvottelukuntia edistämään ja kehittämään sosiaaliturvan toteutumiseen osallistuvien viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyötä. Näitä muita neuvottelukuntia ovat muun muassa opiskelijaterveydenhuollon foorumi, eläkefoorumi, kuntoutuksen asiakasfoorumi, toimeentulotukifoorumi ja työttömyysturvafoorumi.

Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunta on pakollinen neuvottelukunta, joten hallituksella ei ole sen asettamisen osalta harkintavaltaa. Parlamentaarinen työryhmä ehdotti loppuraportissaan, että hallitus voisi asettaa myös tarpeelliseksi katsomiaan neuvottelukuntia.

2.1.4 Tilintarkastus

Kansaneläkelaitoksen valtuutetut valitsevat tarpeellisen määrän tilintarkastajia ja varatilintarkastajia, joista vähintään kahden tilintarkastajan ja varatilintarkastajan on oltava KHT-tilintarkastajia tai JHT-tilintarkastajia. Valtuutetut vahvistavat tilintarkastajille johtosäännön. Valtuutettujen nimenomaisena tehtävänä on Kansaneläkelaitoksen valvonta, joten on pidetty tarkoituksenmukaisena, että valtuutetut valitsevat Kansaneläkelaitoksen tilintarkastajat.

Vakiintuneen käytännön mukaan tilintarkastajia on valittu kahdeksan, ja etenkin varsinaiset tilintarkastajat ovat käytännössä olleet kansanedustajia. Tilintarkastajat valitsevat itse puheenjohtajansa ja varapuheenjohtajansa. Käytännössä puheenjohtajan tehtävään on valittu KHT- tai JHT-tilintarkastaja.

Kansaneläkelaitoksen tilintarkastuksen toimittamisessa noudatetaan soveltuvin osin tilintarkastuslain (1141/2015) säännöksiä. Tilintarkastajat toimittavat laitoksen tilintarkastuksen vuosittain tilivuotta seuraavan huhtikuun loppuun mennessä. Tilintarkastuskertomus annetaan valtuutetuille.

Parlamentaarinen työryhmä tilasi Kansaneläkelaitoksen valvonnasta ja tarkastuksesta asiantuntijaselvityksen. Saamansa asiantuntijaselvityksen perusteella parlamentaarinen työryhmä totesi, että Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen ja heidän nimeämiensä tilintarkastajien toiminnassa on päällekkäisyyttä. Maallikotarkastajien aktiivinen kiinnostus on kohdistunut paljon Kansaneläkelaitoksen etuuskentältä saataviin asiakaskokemuksiin ja ongelmiin, kun taas aktiivinen osaaminen kirjanpitoa ja tilinpäätösesittämistä koskevaan tilintarkastukseen on ollut vähäisempää.

Asiantuntijaselvityksen perusteella parlamentaarinen työryhmä ehdotti, että Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen nimeämistä tilintarkastajista koostuva toimielin lakkautettaisiin. Valvontatilintarkastus ammattitarkastuksena voisi siirtyä raportoimaan suoraan valtuutetuille, jotka hyväksyvät Kansaneläkelaitoksen tilinpäätöksen ja päättävät vastuuvapauden myöntämisestä Kansaneläkelaitoksen tilivelvollisille. Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen nimeämistä tilintarkastajista koostuvan toimielimen lakkauttaminen edellyttäisi

sekä Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 5 §:n että Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen johtosäännön (638/2002) tarkistamista. Kansaneläkelain 4 §:n 1 momentin mukaisesti johtosäännön vahvistaminen kuuluu eduskunnalle.

2.2 Kansaneläkelaitoksen tehtävät ja virka-apu

Kansaneläkelaitoksella on merkittävä rooli yhteiskunnan kannalta keskeisissä IT- ja tiedonhallinnan tehtävissä sekä sopimusperusteisesti että lain perusteella. Esimerkiksi Kanta-palvelut kuuluvat Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin nojalla Kansaneläkelaitoksen lakisääteisiin tehtäviin. Lisäksi 2 §:n 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitos voi sopimuksen perusteella hoitaa muutakin sosiaaliturvan toimeenpanoa sekä muita palveluja. Lainkohdan perusteluissa tällaisina palveluina on mainittu muun muassa kehittyviin palvelumuotoihin ja niitä koskeviin kokeiluihin osallistuminen sekä Kansaneläkelaitoksen omien palvelutapojen monipuolistaminen, eräänä keskeisenä kehittämiskohteena sähköinen asiointi (HE 10/2001 vp, s. 17).

Nykyisiä Kansaneläkelaitoksen sopimuksen perusteella hoitamia palveluja ovat eläkepalvelu, etuuksien toimeenpano Ahvenanmaan maakunnan puolesta, yhteispalvelut ja Findynet Osuuskunnan toimintaan osallistuminen. Sopimukseen perustuvaa yhteistyötä voivat tulevaisuudessa olla muun muassa tekoälykokeilut tai muiden uusien teknologien hyödyntäminen yhteisten asiakkaiden palvelemiseksi esimerkiksi työeläkelaitosten ja hyvinvointialueiden kanssa. Lisäksi yhteistyönä voitaisiin toteuttaa keskitetty suostumushallintapalvelu. Kansaneläkelaitoksen tuottamia palveluja voivat myös olla muun muassa fyysisen konesalitilan yhteiskäyttö, levy- ja palvelinkapasiteetin yhteiskäyttö, alustapalvelun tarjoaminen, pilvipalvelu Kansaneläkelaitoksen konesalista, tiedonhallinnan ja henkilöresurssien yhteiskäyttö liittyen edellä kuvattuihin toimintoihin.

Kansaneläkelaitos panostaa tietoturvan ja kansallisen turvallisuuden kehittämisen vuoksi konesali- ja tietoturvaratkaisujensa tason nostamiseen sekä teknologian että henkilöstöresurssien osalta. Huoltovarmuuden ja kansallisen turvallisuuden näkökulmasta olisi järkevää, että yhteiskunnan häiriötilanteissa Kansaneläkelaitoksen IT- ja tiedonhallintapalveluihin kohdistamaa panostusta voisivat hyödyntää myös muut viranomaiset tai julkista tehtävää hoitavat organisaatiot. Näin voitaisiin vastata myös muuttuvan turvallisuusympäristön viranomaistoiminnalle aiheuttaviin haasteisiin. Valtionhallinnon toimintaan voivat vaikuttaa muun muassa tiedonsiirtoon, käsittely- ja maksatusjärjestelmiin, tietoliikenteeseen sekä pankkien maksatusjärjestelmiin liittyvät häiriöt. Myös esimerkiksi pandemiatilanne voisi aiheuttaa vakavia häiriöitä valtionhallinnon toimintaan.

Hallintolain (424/2003) 10 §:n 1 momentin mukaan viranomaisten on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Säännöksen tavoitteena on asioinnin nopeuttaminen ja yksinkertaistaminen erityisesti hallinnon asiakkaan kannalta. Siten se ei sovellu tilanteisiin, joissa ennakoimaton vakava ja laaja häiriö estää viranomaista tai muuta julkista tehtävää hoitavaa organisaatiota suorittamasta lakisääteisiä tehtäviään.

Hallintolain 10 §:n 2 momentin mukaan viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen. Virka-avulla tarkoitetaan tavallisesti sitä, että viranomainen avustaa toista viranomaista tosiasialliseen hallintotoimintaan tai tosiasialliseen julkisen vallan käyttöön kuuluvien virkatehtävien hoitamisessa. Tyypillinen virka-avun piiriin kuuluva toimi on poliisin hallintoviranomaiselle antama apu valvonta- tai tarkastustehtävän suorittamisessa.

Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa ei ole säännöksiä virka-avusta. Virka-apu soveltuisi luontevasti tilanteisiin, joissa viranomaiset tai muut toimijat toimeenpaneuvat saman tyyppistä tukea kuten esimerkiksi Kansaneläkelaitos ja työttömyyskassa työttömyysetuuksien osalta tai Kansaneläkelaitos ja hyvinvointialueet toimeentulotuen osalta. Virka-apu voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa kaikkien pankkien maksuliikenteessä on pitkäaikaisia häiriöitä eikä maksuja voida välittää kyseisiin pankkeihin. Tällöin maksamiseen liittyvät poikkeusmenettelyt olisi ratkaistava ministeriöiden ja Valtiokonttorin sekä kaikkien Suomessa maksuja suorittavien organisaatioiden ja rahalaitosten välisenä yhteistyönä.

Virka-apua koskeva säännös täydentäisi Kansaneläkelaitoksen mahdollisuuksia antaa palveluita yhteiskunnan muiden toimijoiden käyttöön turvallisuuden ja huoltovarmuuden parantamiseksi. Siksi virka-avun antamisesta tulisi säätää lailla.

2.3 Lääkkeen määrääjien ohjaus- ja valvonta Kansaneläkelaitoksen tehtävänä

Lailta sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain muuttamisesta (1232/2022) edullisimman biologisen lääkkeen määräämistä koskeva lääkkeen määrääjien ohjaus- ja valvontatoimivalta säädettiin Kansaneläkelaitoksen uudeksi tehtäväksi. Muutoksen tarkoituksena on tehostaa ja tukea biologisen lääkehoidon kustannustehokkuuteen vaikuttavan lääkkeen määrääjien velvoitteen noudattamista viranomaisvalvonnalla (HE 245/2022 vp).

Sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain 5 a §:n mukaan määrätessään biologista lääkettä ja uudistaessaan biologista lääkettä koskevaa lääkemääräystä lääkkeen määrääjän tulee valita kaupan olevista keskenään vertailukelpoisista ja vaihtoehtoisista biologisista lääkkeistä hinnaltaan edullisin. Lääkkeen määrääjä voi poiketa velvoitteesta vain potilaskohtaisella lääketieteellisellä tai hoidollisella perusteella.

Sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain 24 b §:n mukaan Kansaneläkelaitos ohjaa biologisten lääkkeiden määräämistä koskevan 5 a §:n soveltamista ja valvoo sen noudattamista. Kansaneläkelaitos suorittaa ohjauksen ja valvonnan oma-aloitteisesti ja harkintansa mukaan. Kansaneläkelaitos seuraa ja valvoo reseptikeskuksen kautta annettuja biologisten lääkkeiden määräyksiä. Kansaneläkelaitokselle annettiin lisäksi tehtävän edellyttämät tiedonsaantioikeudet. Jos Kansaneläkelaitoksen valvonnassa käy ilmi, että itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva lääkkeen määrääjä tai lääkkeen määrääjän työnantajana tai toimeksiantajana toimiva terveydenhuollon toimintayksikkö käyttää tietojärjestelmää, joka ei täytä lain uudessa 5 b §:ssä säädettyjä edellytyksiä, Kansaneläkelaitos voi ilmoittaa asiasta lääkkeen määrääjän ja terveydenhuollon toimintayksikön osalta toimivaltaiselle aluehallintovirastolle ja tietojärjestelmän osalta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle. Lain 26 a §:ssä säädetään Kansaneläkelaitoksen käytössä olevista seuraamuksista. Pykälän 1 momentin mukaan ”Jos lääkkeen määrääjä ei noudata tämän lain 5 a §:ää, Kansaneläkelaitos voi, jos se katsoo, ettei asia anna aiheutta muihin toimenpiteisiin, antaa lääkkeen määrääjälle huomautuksen tai kiinnittää tämän huomiota asianmukaiseen toimintaan.” Pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitos voi lisäksi antaa lääkkeen määrääjälle määräyksen korjata toimintaansa, poistaa toimintaan liittyviä epäkohtia, tai noudattaa 5 a §:ää. Määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla.

Hallituksen esityksessä (HE 245/2022 vp) todettiin muun muassa, että kyseessä on Kansaneläkelaitokselle uusi viranomaistehtävä, joka poikkeaisi luonteeltaan sen nykyisestä tehtävästä ja edellyttäisi uusien toimintamallien ja valvontakäytäntöjen luomista. Uuden tehtävän arvioitiin lisäävän Kansaneläkelaitoksen työmäärää ja edellyttävän uusien henkilöstöresurssien kohdistamista valvonnan ja ohjauksen toteuttamiseen sekä tietojärjestelmien ylläpitoon. Lisäksi kertaluontoisia ja pysyviä kustannuksia arvioitiin

aiheutuvan teknisistä ratkaisuista. Kansaneläkelaitoksen uuden tehtävän arvioitiin edellyttävän vuosittain yhteensä noin 1 miljoonan euron pysyvää lisärahoitusta. Summa sisältäisi ohjaus- ja valvontatehtävään tarvittavat henkilöstöresurssit sivukuluineen. Summaan ei sisällyttäisi Kansaneläkelaitoksen sellaista ohjausta, jota se on tehnyt jo ennen lakimuutosta. Rahoitus on tarkoitettu toteutettavaksi valtion erillisrahoituksella. Rahoituksesta ei kuitenkaan tässä yhteydessä säädetty erikseen.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 f §:n mukaan ne Kansaneläkelaitoksen toimintakulut, jotka eivät aiheudu etuuskien toimeenpanosta, jaetaan etuusrahastojen toimintakuluiksi etuuskien toimeenpanosta aiheutuvien toimintakulujen suhteessa. Kansaneläkelaitoksen Verohallinnolle maksamat korvaukset jaetaan kuitenkin etuusrahastojen toimintakuluiksi siinä suhteessa kuin etuusrahastot käyttävät Verohallinnon tarjoamia maksujen perintä- ja tilityspalveluja. Edellä tarkoitettujen Kansaneläkelaitoksen muut toimintakulut rahoitetaan vastaavasti kuin etuuskien toimeenpanosta aiheutuvat toimintakulut. Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen toimintakuluihin, vaan rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen rahoituksesta säädetään laissa rajat ylittävästä terveydenhuollosta (1201/2013).

Kansaneläkelaitoksen uusi biologisten lääkkeiden ohjaus- ja valvontatehtävä ei ole etustehtävä, joten toimintakulujen jako ja rahoitus tulisi määräytyä 12 f §:n 1 ja 2 momenttien mukaisesti. Toimintakulujen rahoittaminen lain 12 f §:n 1 ja 2 momenttien mukaisesti kuitenkin työllistäisi Kansaneläkelaitosta, sillä Kansaneläkelaitoksen toimintakulujen täytäntöönpanosta annettujen asetusten mukaan Kansaneläkelaitoksen on vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä vahvistettava kansaneläkerahastosta maksettavien toimintakulujen valtion osuuden määrä. Vahvistetun valtion osuuden ja valtion maksamien ennakoiden erotus otetaan huomioon tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden toimintakulujen ennakoissa. Näin ollen Kansaneläkelaitoksen olisi aina viimeistään 31.12. palautettava sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle Kansaneläkelaitoksen arvioon perustuvan kyseisen vuoden vahvistettujen valtion osuuskien ja valtion maksamien ennakoiden erotuksen, jotta erotus ei jäisi Kansaneläkelaitoksen tilinpäätökseen ja sen jälkeen palautettavaksi valtion tuloihin, vaan olisi Kansaneläkelaitoksen käytettävissä myös tilinpäätöstä seuraavana vuonna.

Kansaneläkelaitoksen uuden ohjaus- ja valvontatehtävän hoitamiseen tarvitsema rahoitus olisi tarkoituksenmukaista järjestää vastaavasti kuin rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen rahoituksessa ja pitää sitä vastaavasti tehtävän rahoitus erillään Kansaneläkelaitoksen etuusrahastojen toimintakuluista. Koska Kansaneläkelaitoksen uudesta ohjaus- ja valvontatehtävästä säädetään sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa, siinä olisi tarkoituksenmukaista säätää myös tehtävän rahoituksesta.

2.4 Teknistä käyttöyhteyttä koskevien säännösten kumoaminen

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019, tiedonhallintalaki) sekä siihen liittyvät lait tulivat voimaan 1.1.2020. Tiedonhallintalain 5 luvussa säännellään teknisistä rajapinnoista ja katseluyhteyksistä. Lain tarkoituksena on ollut korvata tarve säätää viranomaisten välisten teknisten käyttöyhteyksien käyttämisestä erikseen erityislainsäädännössä. Erityislainsäädännössä on kuitenkin edelleen teknistä käyttöyhteyttä koskevia säännöksiä, joista on tarkoitus luopua tiedonhallintalain siirtymäsäännösten puitteissa. Tiedonhallintalain säännökset tulevat joka tapauksessa sovellettavaksi erityissääntelyn sijaan siirtymäajan päätyttyä.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti toteuttaa Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittäneen parlamentaarisen työryhmän esittämät Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja tilintarkastusta koskevat muutokset sekä mahdollistaa Kansaneläkelaitoksen palvelujen tarjoaminen yhteiskunnan muiden toimijoiden käyttöön turvallisuuden ja huoltovarmuuden parantamiseksi säätämällä Kansaneläkelaitoksen antamasta virka-apusta.

Lisäksi tavoitteena on järjestää biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoitus siten, että se olisi erillään Kansaneläkelaitoksen muiden toimintakulujen jaosta ja rahoituksesta.

Teknisiä rajapintoja koskevan sääntelyn kumoamisen tavoitteena on yhtenäistää teknisiä rajapintoja koskevaa sääntelyä kumoamalla tarpeettomat säännökset erityislaeista.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksen hallituksen lakisäätöksiksi tehtäviksi lisättäisiin Kansaneläkelaitoksen strategian vahvistaminen sekä ylimmän johdon sijaisuuksista päättäminen. Hallitus vahvistaa strategian jo nykyisin, joten kyse olisi vakiintuneen käytännön kirjaamisesta lakiin. Ylimmän johdon sijaisuuksia koskeva päätöksentekovallan siirto puolestaan joustavoittaisi johtajien sijaisuusjärjestelyitä.

Lisäksi esityksellä muutettaisiin pääjohtajan ja johtajien valintaa ja toimikauden pituutta sekä johtajien määrää koskevia säännöksiä. Muutoksilla yhdenmukaistettaisiin valtion ylintä johtoa koskevaa sääntelyä ja vahvistettaisiin Kansaneläkelaitoksen hallituksen asemaa. Johtajan ja pääjohtajan palvelussuhteiden muuttaminen määräaikaisiksi ei koskisi ennen lain voimaantuloa tehtyjä nimityksiä. Tasavallan presidentin sijaan pääjohtajan nimittäminen kuuluisi Kansaneläkelaitoksen valtuutetuille hallituksen esityksestä ja johtajan nimittäminen kuuluisi Kansaneläkelaitoksen hallitukselle. Nimittämispäätöksistä ei saisi jatkossakaan valittaa.

Esityksessä ehdotetaan, että laissa ei enää säädettäisi Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunnasta, vaan Kansaneläkelaitoksen hallitus voisi asettaa tarpeelliseksi katsomiaan neuvottelukuntia. Muutos lisäisi hallituksen harkintavaltaa neuvottelukuntien asettamisessa.

Lisäksi säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen mahdollisuudesta antaa virka-apua.

Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia ja sähköisestä lääkemääräyksestä annettua lakia (61/2007) ehdotetaan muutettavan siten, että Kansaneläkelaitoksen biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoituksesta säädettäisiin sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa Kansaneläkelaitoksesta annetun lain sijaan.

Esityksessä ehdotetaan tarpeettomina kumottaviksi etuuslakien teknistä käyttöyhteyttä koskevat säännökset, koska teknisten rajapintojen käytöstä säädetään tiedonhallintalaissa, joka on yleislaki. Ehdotetulla sääntelyllä ei ole vaikutusta tiedonsaantioikeuksia koskevaan sääntelyyn.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Kansaneläkelaitoksen biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoitusmuutoksella sujuvoitetaan Kansaneläkelaitoksen toimintaa ja vähennetään hallinnollista työtä, mutta ehdotuksella ei ole vaikutuksia toimintakuluihin.

Muilta osin esityksellä arvioidaan olevan vain vähäisiä taloudellisia vaikutuksia. Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevat muutokset olisivat suurelta osin luonteeltaan teknisiä. Virka-apua koskeva säännös olisi uusi, mutta sen toteuttamisessa olisi mahdollista hyödyntää Kansaneläkelaitoksen omia tarpeita varten luotuja ratkaisuja.

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä henkilöstövaikutuksia.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevat muutokset ovat pääosin teknisiä ja niiden tarkoituksena on saattaa lainsäädäntö vastaamaan olemassa olevaa käytäntöä, joten esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Muutoksilla arvioidaan olevan jonkin verran Kansaneläkelaitoksen toimintaa sujuvoittava vaikutus.

Kansaneläkelaitoksen ylimmän johdon valintaa koskeva valituskielto ei tarkoittaisi muutosta nykytilaan hakijan kannalta, sillä nimittämispäätöksistä ei ole tähänkään asti voinut valittaa. Se myös osaltaan turvaisi Kansaneläkelaitoksen tuloksellista toimintaa sekä toimintojen jatkuvuutta ja järjestämistä nimittämistilanteissa.

Virka-apua koskeva säännös ei olisi velvoittava, joten Kansaneläkelaitos voisi päättää virka-avun antamisesta siten, ettei se vaaranna Kansaneläkelaitokselle säädettyjen muiden tehtävien suorittamista.

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen nimeämistä tilintarkastajista koostuvan toimielimen lakkauttaminen ei vaikuttaisi Kansaneläkelaitoksen 36 §:ssä säädettyyn asemaan eduskunnan valvonnassa. Kansaneläkelaitokseen ehdotettavat tilintarkastusta koskevat muutokset aiheuttaisivat kuitenkin muutostarpeita Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen johtosääntöön. Voimassa olevan johtosäännön 3 §:ssä on viittauksia tilintarkastustoimielimeen, jotka tulisi muuttaa vastaamaan muutettua lakia.

4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Perustuslain 19 §:n 3 momentti velvoittaa julkista valtaa turvaamaan jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut sekä edistämään väestön terveyttä. Mahdollistamalla Kansaneläkelaitokselle virka-avun antaminen pyritään varmistamaan kaikissa olosuhteissa viranomaisten palveluiden toiminta ja heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden toimeentulo.

Perustuslain 21 §:n 1 momentissa säädetään jokaisen oikeudesta saada asiansa käsitellyksi ja ratkaistuksi tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Virkanimityspäätöksen ei kuitenkaan ole katsottu olevan säännöksessä tarkoitettu oikeuksia

koskeva päätös. Hakijalla ole subjektiivista oikeutta tulla nimitetyksi hakemaansa virkaan (PeVL 52/2010 vp, PeVL 18/2011 vp, PeVM 6/2015 vp).

Kansaneläkelaitoksen ylimmän johdon virkanimityspäätöksiin säädettävä valituskielto ei estäisi perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvattun oikeuden toteutumista. Se ei myöskään heikentäisi hakijoiden oikeusasemaa nykyisestä, sillä voimassa olevan lain mukaan tasavallan presidentin toimivaltaan kuuluviin Kansaneläkelaitoksen johtajan tai pääjohtajan nimityspäätöksiin ei voi hakea muutosta. Hakijan olisi yhä mahdollista turvautua ylimääräisiin muutoksenhakeineihin.

5 Lausuntopalaute

Hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla 17.1.–29.2.2024. Lausuntoa pyydettiin 14 taholta, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa Lausuntopalvelu.fi -palvelussa. Lausuntoja saatiin kahdeksan kappaletta. Lausunnon antoivat Kansaneläkelaitos, Kansaneläkelaitoksen valtuutetut sekä Kansaneläkelaitoksen hallitus, oikeusministeriö, Tasavallan presidentin kanslia, Valtiontalouden tarkastusvirasto, valtiovarainministeriö sekä vihreä eduskuntaryhmä. Kaikki lausunnonantajat kannattivat esitystä. Lausunnonantajista oikeusministeriö kiinnitti huomiota lakiehdotuksen perusteluihin Kansaneläkelaitoksen ylimmän johdon virkoja koskevan nimittämistoimivallan muutoksen osalta. Se katsoi, että esityksen perusteluja tulisi täydentää oikeudellisella arviolla siitä, voivatko päätökset Kelan pääjohtajan ja muiden johtajien nimityksistä pysyä valituskiellon piirissä, kun nimitysvalta esitetään siirrettäväksi tasavallan presidentiltä Kansaneläkelaitoksen valtuutetuille ja hallitukselle. Liittyen esitysluonnoksen säännösehdotukseen, joka koski Kansaneläkelaitoksen toiselle viranomaiselle tai organisaatiolle antamaa virka-apua, oikeusministeriö katsoi olevan tarvetta täsmentää esitystä koskien virka-avun antamisen alaa.

Kansaneläkelaitos, Kansaneläkelaitoksen valtuutetut sekä Kansaneläkelaitoksen hallitus totesivat lausunnoissaan nostaneensa aiemman valmistelutyön yhteydessä esille Kansaneläkelaitoksen tehtäviä sekä tiedonsaanti- ja -käsittelyoikeuksia koskevia muutostarpeita, joita ei kuitenkaan ole sisällytetty käsillä olevaan hallituksen esitysluonnokseen. Ne kiirehtivät kyseisten muutostarpeiden valmistelua.

Kansaneläkelaitoksen valtuutetut, Valtiontalouden tarkastusvirasto, valtiovarainministeriö sekä vihreä eduskuntaryhmä kiinnittivät lausunnossaan huomiota siihen, että parlamentaarisen työryhmän ehdotusta Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) roolin kasvattamisesta Kelan toiminnan seuraamisessa ei esitysluonnoksessa huomioitu. Ne katsoivat, että VTV:n suorittama tuloksellisuus- ja tarkoituksenmukaisuustarkastus ja raportointi mm. täydentäisi ja parantaisi eri toimijoiden tiedonsaantia. Se myös tukisi eduskunnan budjettivaltaa ja edistäisi toimintatapojen ja lainsäädännön kehittämistä. Kansaneläkelaitoksen valtuutetut pitivät tärkeänä Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellisen asemaan liittyvän valmistelun jatkamista.

Vihreä eduskuntaryhmä kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että esityksessä ei oteta kantaa Kansaneläkelaitoksen hallituksen kokoonpanoon. Se katsoi, että Kelan hallituksen paikkojen ns. kiintiöinti tulisi, sosiaali- ja terveystieteiden edustajaa lukuun ottamatta, poistaa.

Esityksen perusteluja on täydennetty oikeusministeriön lausunnossa edellytetyllä tavalla. Niin ikään esityksessä on huomioitu Kansaneläkelaitoksen lausunnossaan esittämät teknisluontoiset muutostarpeet. Kansaneläkelaitosta koskevan sääntelyn jatkovalmistelu on käynnistymässä.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki Kansaneläkelaitoksesta

5 §. *Valtuutettujen tehtävät.* Pykälän 4 kohtaa muutettaisiin siten, että jatkossa valtuutetut valitsisivat Kansaneläkelaitokselle vuositilintarkastuksesta vastaavan ammattitilintarkastajan ja hänelle varahenkilön tai tilintarkastusyhteisön. Muutos liittyy parlamentaarisen työryhmän ehdotukseen, jonka mukaan kahdesta ammattitilintarkastajasta ja kansanedustajista koostuva tilintarkastajatoimielin lakkautetaan.

7 §. *Hallituksen tehtävät.* Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan hallituksen tehtävänä on ottaa työsopimussuhteeseen johtavat toimihenkilöt. Kohtaa täsmennettäisiin siten, että hallitus ottaa työsopimussuhteeseen johtoryhmän jäsenenä olevat toimihenkilöt. Hallinnollisia asioita koskevassa hallituksen vahvistamassa toimivaltapäätöksessä on määritelty, kenellä on toimivalta ottaa toimihenkilö työsopimussuhteeseen. Toimivaltapäätöksen mukaan hallitus nimittää tulosityksiköiden johtajat.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 11 kohta, jonka mukaan hallitus vahvistaisi Kansaneläkelaitoksen strategian. Strategian vahvistaminen hallituksen tehtävänä vastaa voimassa olevaa käytäntöä, mutta sitä ei ole kirjattu lakiin.

Lisäksi 1 momenttiin lisättäisiin uusi 12 kohta, jonka mukaan hallitus päättäisi ylimmän johdon sijaisuuksista. Muutos joustavoittaisi pääjohtajan ja johtajien sijaisuusjärjestelyitä erityisesti niissä tilanteissa, joissa sekä pääjohtaja että hänen sijaisensa olisivat samanaikaisesti estyneitä hoitamasta tehtäviään.

9 §. *Pääjohtaja ja johtajat.* Pykälän otsikon mukaan Kansaneläkelaitoksessa on pääjohtajan lisäksi johtajia. Laissa ei mainita johtajien vähimmäismäärää, mutta otsikossa käytetyn monikkomuodon on tulkittu tarkoittavan vähintään kahta johtajaa pääjohtajan lisäksi. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin pykälän uutta sisältöä.

Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että Kansaneläkelaitosta johtaisi pääjohtaja ja Kansaneläkelaitoksessa voisi olla myös muita johtajia. Näin ollen johtajien vähimmäis- tai enimmäismäärästä ei säädettäisi lailla.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin pääjohtajan ja johtajan viran täyttämistä koskevat säännökset. Nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi ja 3 momentti 4 momentiksi.

Muutettuun 2 momenttiin lisättäisiin selvyuden vuoksi valtion virkamieslain 6 a §:n 1 momenttia vastaavasti, että virat on julistettava haettavaksi ennen niiden täyttämistä. Lisäksi 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen valtuutetut valitsisivat pääjohtajan Kansaneläkelaitoksen hallituksen esityksestä. Kansaneläkelaitoksen hallitus valitsisi muut johtajat. Lisäksi pääjohtajan ja johtajien virat muutettaisiin määräaikaisiksi. Pääjohtajan toimikausi olisi seitsemän vuotta ja johtajien viisi vuotta. Muutoksella yhdenmukaistettaisiin valtion ylimpien virkojen toimikausia.

Johtajien määrästä päättäminen ja johtajien valinta kuuluvat samaan kokonaisuuteen laitoksen ylimmän johdon sijaisuuksista päättämisen kanssa. Kun muiden johtajien valinta ehdotetaan siirrettäväksi hallitukselle, olisi luontevaa, että hallitus päättäisi myös johtajien määrästä työjärjestyksessä. Muutos toisi joustavuutta ja tarvittaessa myös mahdollisuuden nopeaan reagointiin, mikäli muutostilanteissa myös johtajien määrään tarvitaan muutoksia. Pääjohtajan ja johtajien nimitysmenettelyn muutos myös vahvistaisi hallituksen asemaa ja selkeyttäisi

Kansaneläkelaitoksen johtamisjärjestelmää sekä hallituksen ja toimivan johdon keskinäisiä suhteita.

Pääjohtajan ja johtajien nimittämistoimivallan siirtyminen tasavallan presidentiltä valtuutetuille ja hallitukselle tuottaa tarpeen ratkaista, voisiko näistä nimityspäätöksistä valtion virkamieslain 59 §:n nojalla jatkossa valittaa. Oikeustilan selventämiseksi lain 9 §:n 2 momentissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajien nimityspäätöksiä koskevasta valituskiellosta.

Kansaneläkelaitoksen ylimmän johdon nimityksistä annettuja päätöksiä koskeva valituskielto olisi poikkeus virkanimityspäätöksiä koskevaan yleiseen valitusoikeuteen. Valituskielto on kuitenkin perusteltu ensinnäkin ajatellen Kansaneläkelaitoksen itsenäistä asemaa julkisoikeudellisena laitoksena. Perustuslain 36 §:n mukaan eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Kansaneläkelaitos on siten itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka valvonta kuuluu eduskunnan valitsemille valtuutetuille. Perustuslain säännöksellä ja muodostuneella valtiosääntökäytännöllä Kansaneläkelaitos on kytketty eduskunnan vaikutusvallan piiriin. Valtuutetut antavat vuosittain toiminnastaan kertomuksen eduskunnalle. Valtuutettujen valvontavallan on katsottu sulkevan pois tai rajoittavan valtion muiden toimielinten mahdollisuuksia puuttua Kansaneläkelaitoksen toimintaan. Tämän voidaan katsoa perustelevan valituskiellon säilyttämistä Kansaneläkelaitoksen johtajien nimityspäätöksistä.

Toiseksi valituskiellon säätämisen puolesta voidaan käyttää niitä argumentteja, joita on jo aiemmissa yhteyksissä käytetty perusteltaessa virkanimityspäätöksiä koskevasta yleisestä valitusoikeudesta tehtyjä poikkeuksia.

Valtion virkamieslain 59 §:n 2 momentin mukaan virkanimityksestä ei saa valittaa, jos nimittämistoimivaltta kuuluu tasavallan presidentille tai kysymys on valtiosihteerin, valtiosihteerin kansliapäällikön, kansliapäällikön, alivaltiosihteerin ja osastopäällikön sekä näitä virka-asemaltaan vastaavien, valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävien ministeriön virkamiesten nimittämisestä tai valtioneuvoston asetuksella säädettävien virastojen päälliköiden nimittämisestä valtioneuvoston yleisistunnossa.

Hallintovaliokunta on kyseisen poikkeussäännöksen osalta todennut, että se merkitsee lukumäärältään vähäisten, mutta merkitykseltään tärkeiden virkanimitysten, eli valtion virkamiesjohdon ja keskeisten asiantuntijavirkamiesten nimitysratkaisujen, jäämistä edelleen valituskiellon piiriin. Hallintovaliokunta perusteli valituskieltojen hyväksymistä myös siten, että valtioneuvoston yleisistunnon nimityspäätöksissä kyse on valtionhallinnon suunnitelmallisen toiminnan ja johtamisen kannalta erityisen merkittävistä viroista, ja valitusoikeuden avaaminen sekä valitusprosesseihin kuluva aika voivat hankaloittaa valtionhallinnolle säädettyjen tehtävien hoitamista. Edelleen valiokunta katsoi, että valituksen mahdollisuus saattaa haitata henkilöstön rekrytointia valtionhallintoon etenkin silloin, kun päteviin viranhakijoihin voisi kuulua myös muita kuin vakinaisessa valtion virassa toimivia henkilöitä. Valtion henkilöstöpolitiikan yhtenä tavoitteena on, että liikkuvuutta julkisen ja yksityisen sektorin välillä lisätään ja että valtio koetaan houkuttelevana työnantajana (ks. hallintovaliokunnan mietintö HaVM 8/2018 vp).

Valtion virkamieslain 59 §:n 2 momentissa tarkoitettujen virkojen tavoin myös Kansaneläkelaitoksen johtajien virkoja on pidettävä valtionhallinnon suunnitelmallisen toiminnan ja johtamisen kannalta erityisen merkittävänä virkoina. Kansaneläkelaitoksen johtajien nimityksissä valitusprosesseihin kuluva aika voi tuottaa epävarmuutta Kansaneläkelaitokselle säädettyjen, yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta keskeisen

sosiaaliturvajärjestelmän toimivuuden ylläpitämistä, kehittämistä ja sosiaaliturvan toimeenpanoa koskevien tehtävien hoitamiseen. Valitusmahdollisuuden tuomalla virkanimitystä koskevalla epävarmuudella voisi olla myös negatiivinen vaikutus ajatellen näiden virkojen houkuttelevuutta hakijoiden näkökulmasta.

Valitusoikeus ei myöskään toisi merkittävää parannusta valittajan oikeusasemaan. Jos valitusmahdollisuus avataan, tuomioistuin tutkisi nimityksen oikeudelliset edellytykset, mutta ei sitä, kuka virkaan pitäisi nimittää, jos nimitys todetaan lainvastaiseksi. Jos nimitys olisi oikeudellisesti perusteltu, tuomioistuin ei voisi kumota nimityspäätöstä. Siinäkin tapauksessa, että tuomioistuin päätyisi kumoamaan virkanimityksen valituksen johdosta, palautuisi nimitysharkinta sille viranomaiselle, jonka tehtäviin kyseiseen virkaan nimittäminen kuuluu. Tällöin virantäyttöprosessi käynnistyisi alusta. Lopputuloksena voisi olla jonkun muun hakijan kuin valittajan nimittäminen virkaan. (ks. myös HE 77/2017 vp)

Hakijan olisi yhä mahdollista turvautua ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin. Lisäksi miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta annettu laki (609/1986, tasa-arvolaki) ja yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) turvaavat hakijoiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta viranhauussa. Tasa-arvolaisissa kielletään syrjintä sukupuolen perusteella, ja yhdenvertaisuuslaissa vastaavasti iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tasa-arvolain 11 §:ssä ja yhdenvertaisuuslain 23 §:ssä säädetään syrjinnän kohteeksi joutuneiden oikeudesta hyvitykseen.

12 §. *Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunta.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että hallituksella olisi valtuus asettaa tarpeelliseksi katsomiaan neuvottelukuntia, joiden tehtävänä on edistää ja kehittää sosiaaliturvan toteuttamiseen osallistuvien viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyötä sekä palvelujen käyttäjien näkökulman huomioon ottamista.

Muutos tarkoittaisi pakollisen Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunnan asettamisen poistamista ja mahdollistaisi neuvottelukuntatoiminnan vapaamman kehittämisen, kun hallitukselle jäisi harkintavalta siihen, minkälaisia neuvottelukuntia se asettaisi. Viranomaisten ja yhteistyötahojen huomioon ottaminen ja yhteistyö pystyttäisiin toteuttamaan muiden tarpeellisten neuvottelukuntien kautta. Lakisääteisiä neuvottelukuntia olisivat edelleen sairausvakuutusasiain neuvottelukunta ja sosiaalilääketieteellinen neuvottelukunta, joista säädetään sairausvakuutuslaissa (1224/2004).

Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaamaan muutetun säännöksen sisältöä.

12 f §. *Muiden toimintakulujen jako ja rahoitus.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen toimintakulut, jotka eivät aiheudu etuuskien toimeenpanosta, jaetaan etuusrahastojen toimintakuluiksi etuuskien toimeenpanosta aiheutuvien toimintakulujen suhteessa. Kansaneläkelaitoksen Verohallinnolle maksamat korvaukset jaetaan kuitenkin etuusrahastojen toimintakuluiksi siinä suhteessa kuin etuusrahastot käyttävät Verohallinnon tarjoamia maksujen perintä- ja tilityspalveluja. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettujen Kansaneläkelaitoksen muut toimintakulujen rahoitetaan vastaavasti kuin etuuskien toimeenpanosta aiheutuvat toimintakulut. Pykälän 3 momentin mukaan edellä säädettyä ei sovelleta rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen toimintakuluihin. Rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen rahoituksesta säädetään laissa rajat ylittävistä terveydenhuollosta.

Kansaneläkelaitoksen uutena tehtävänä on 1.1.2023 alkaen ollut sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain nojalla ohjata ja valvoa lääkkeen määrääjiä näiden täyttäessä veloitteensa määrätä edullisinta biologista lääkevalmistetta. Uuden tehtävän rahoitus on tarkoitettu toteutettavaksi valtion erillisrahoituksella.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että biologisten lääkkeiden määräämisen ohjauksesta ja valvonnasta aiheutuviin toimintakuluihin ei sovellettaisi pykälän 1 ja 2 momenttia, vaan tehtävän rahoituksesta säädettäisiin erikseen laissa sähköisestä lääkemääräyksestä. Kansaneläkelaitoksen uuden tehtävän rahoituksesta säädettäisiin tällöin vastaavalla tavalla kuin rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen rahoituksesta, eli siten että rahoitus olisi erillinen Kansaneläkelaitoksen muiden toimintakulujen jaosta ja rahoituksesta. Pykälän 1 ja 2 momenttia ei ehdoteta muutettavan.

18 §. Tilintarkastus. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin, että Kansaneläkelaitoksen tilintarkastajan ja hänen varahenkilönsä tulee olla KHT- tai JHT-tilintarkastaja. Jos tilintarkastajaksi valitaan tilintarkastusyhteisö, ei varatilintarkastajaa tarvitsisi valita. Tällöin päävastuullisen tilintarkastajan ja hänen varahenkilönsä tulee olla KHT- tai JHT-tilintarkastaja. Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan tilintarkastaja toimii samalla myös Kansaneläkelaitoksen valvontatilintarkastajana. Säännöksillä toteutettaisiin parlamentaarisen työryhmän ehdotusta, jonka mukaan kahdesta ammattitilintarkastajasta ja kansanedustajista koostuva tilintarkastajatoimielin lakkautetaan.

Laissa ei ole tällä hetkellä säännöstä Kansaneläkelaitoksen tilintarkastajan toimikauden enimmäiskestosta. Siksi pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti, jonka mukaan tilintarkastajan toimikauden tai peräkkäisten toimikausien yhteenlaskettu kesto voisi olla enintään kuusi vuotta. Enimmäisajan jälkeen Kansaneläkelaitoksen tilintarkastaja voisi osallistua uudelleen Kansaneläkelaitoksen tilintarkastukseen aikaisintaan kahden vuoden kuluttua tilintarkastustehtävän päättymisestä. Jos tilintarkastajaksi olisi valittu tilintarkastusyhteisö, rajoitusta ei sovellettaisi kuitenkaan tilintarkastusyhteisöön vaan ainoastaan päävastuulliseen tilintarkastajaan.

22 b §. Kansaneläkelaitoksen antama virka-apu. Pykälä olisi uusi. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Kansaneläkelaitos voisi pyynnöstä antaa virka-apua muulle viranomaiselle tai organisaatiolle laissa säädetyn julkisen hallintotehtävän suorittamiseksi. Virka-avun tulisi liittyä Kansaneläkelaitoksen 2 §:ssä säädettyihin tehtäviin. Virka-avun antaminen ei saisi aiheuttaa häiriötä Kansaneläkelaitoksen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi.

Säännöksellä varmistettaisiin, että Kansaneläkelaitos voisi toimivaltuuksiensa puitteissa avustaa muuta viranomaista tai organisaatiota, kun se on estynyt suorittamasta lakisääteisiä julkisia hallintotehtäviään. Säännöksellä pyrittäisiin turvaamaan viranomaisten toiminnan jatkuvuutta vakavissa häiriö- tai kriisitilanteissa, joissa kynnyksellä käyttöön ottoon ei täyty. Tarve virka-avulle voisi syntyä esimerkiksi, jos kyberhyökkäyksen tai sähkökatkon seurauksena viranomaisen tietojärjestelmät eivät toimisi.

Kelan antama virka-apu voisi liittyä vastaavanlaisiin tehtäviin, joita Kansaneläkelaitos hoitaa Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n mukaisten tehtäviensä perusteella. Kansaneläkelaitos voisi toteuttaa virka-apua esimerkiksi antamalla viranomaisen tai muun organisaation käyttöön tarvittavia laitteistoja, tiloja tai henkilöstöä sosiaaliturvajärjestelmän toimeenpanoon liittyvissä tietosuojajärjestelmien, tietohallinnon, etuuksien maksatusjärjestelmien tai maksuliikenteen virhetilanteissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin virka-apupyynnön sisältöä koskevista vaatimuksista. Säännöksen mukaan virka-apupyynnön on yksilöitävä ja siitä on erikseen käytävä ilmi momentissa erikseen lueteltavat seikat. Pyynnössä on kerrottava, mihin tehtävään virka-apua pyydetään sekä selostettava tehtävän kiireellisyyttä, ajankohtaa ja arvioitua kestoa. Lisäksi pyynnössä on oltava perusteltu arvio tehtävän asianmukaisen suorittamisen edellyttämästä henkilöstöstä ja välineistöstä. Pyynnössä on myös tehtävä selkoa pyynnön taustalla olevista tosiseikoista ja niiden soveltuvuudesta pykälässä säädettyihin virka-avun edellytyksiin ja pyydetyn virka-avun konkreettisiin käyttöedellytyksiin. Toisin sanoen pyynnön oikeudellisten perusteiden tulisi käydä pyynnöstä ilmi riittävällä tavalla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin virka-apupyynnön kirjallisesta muodosta, joka olisi pääsääntö. Säännös mahdollistaisi kuitenkin myös pyynnön tekemisen suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinen pyyntökin tulisi viipymättä antaa jälkikäteen kirjallisena.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että virka-avun antamisesta päättää pääjohtaja.

6.2 Laki sähköisestä lääkemääräyksestä

24 c §. *Biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoitus.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jolla säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen uuden biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoittamisesta. Pykälän mukaan valtio rahoittaisi kustannukset, jotka aiheutuvat Kansaneläkelaitokselle biologisten lääkkeiden määräämisen ohjauksesta ja valvonnasta. Näitä varoja ei jaettaisi Kansaneläkelaitoksen etuusrahastojen toimintakuluiksi. Rahoitus ei koskisi Kansaneläkelaitoksen sellaista ohjaustyötä, jota se on tehnyt ennen uuden tehtävän aloittamista.

6.3 Sairausvakuutuslaki

19 luku Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset

7 §. *Tiedot Verohallinnolle vakuutusmaksujen perimistä varten.* Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi, koska tiedonhallintalaissa säädetään yleislain tasoisesti teknisten rajapintojen käytöstä. Momentti on näin ollen tarpeeton. Momentin kumoaminen ei vaikuta tiedonsaantioikeuksia koskeviin säännöksiin, vaan on luonteeltaan teknistä säädöshuoltoa.

Teknisiä rajapintoja ja katseluyhteyksiä koskevia säännöksiä sovelletaan jo nyt lain voimaantulon jälkeen hankittuihin tietojärjestelmiin. Ennen lain voimaantuloa hankittuja tietojärjestelmiä koskevien siirtymäsäännösten mukaan takarajana tiedonhallintalain säännösten soveltamiselle on 1.1.2024.

10 §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin saman luvun 7 §:n 2 momentti.

6.4 Laki yleisestä asumistuesta

46 §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.5 Laki eläkkeensaajan asumistuesta

48 §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.6 Työttömyysturvalaki

13 luku Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset

5 §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.7 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen kotihoidon tuesta

24 a §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.8 Lapsilisälaki

16 a §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.9 Elatustukilaki

37 §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.10 Äitiysavustuslaki

14 a §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.11 Sotilasavustuslaki

22 d §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.12 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

62 §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.13 Laki vammaisetuuksista

45 a §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.14 Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta

22 e §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

22 g §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin 22 e §.

6.15 Laki aikuiskoulutusetuuksista

29 §. *Salassapito.* Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

6.16 Eläketukilaki

22 §. *Eläketukea koskevat menettelysäännökset ja muutoksenhaku.* Pykälästä poistetaan tarpeettomana viittaus tekniseen käyttöyhteyteen. Tiedonhallintalaissa säädetään yleislain tasoisesti teknisten rajapintojen käytöstä.

6.17 Kansaneläkelaki

13 luku Tietojen saaminen, luovuttaminen ja salassapito

94 §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi vastaavilla perusteilla kuin sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentti.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan mahdollisimman pian.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 18 §:n 3–5 momenttia sovellettaisiin ensimmäiseltä tilikaudelta, joka alkaa lain voimaantulon jälkeen.

Lain 9 §:n 2 momenttia ei sovellettaisi ennen tämän lain voimaantuloa alkaneisiin palvelussuhteisiin. Nykyisen pääjohtajan ja johtajien virkasuhteet pysyisivät toistaiseksi voimassa olevina. Ehdotuksella ei siten heikennettäisi nykyisen pääjohtajan tai johtajien asemaa.

8 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Eduskunta valitsee perustuslain 36 §:n 1 momentin perusteella valtuutetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Lailla annetaan tarkemmat säännökset muun ohella valtuutettujen määrästä, varajäsenistä ja tehtävistä (HE 1/1998 vp, s. 89).

Perustuslakivaliokunta on katsonut perustuslain 36 §:n 1 momentissa olevan sääntelyn vaativan, että valtuutetuille muodostetaan lailla sellainen tehtävä- ja toimivaltakokonaisuus, joka turvaa mahdollisuuden tosiasiallisesti merkittävään valvontaan (PeVL 7/2001 vp, s. 2). Valvonta tulee perustuslakivaliokunnan mukaan tässä yhteydessä käsittää väljästi. Perustuslain on ymmärrettävä viittaavan pyrkimykseen turvata eduskunnan riittävät vaikutusmahdollisuudet Kansaneläkelaitoksessa (PeVL 7/2001 vp, s. 3). Esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen työjärjestyksen siirtäminen valtuutetuilta Kansaneläkelaitoksen hallituksen tehtäväksi on perustuslakivaliokunnan kannanotoissa katsottu sellaiseksi johto- ja valvontasuhteiden muutokseksi, joka ei vaikuttanut lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen (PeVL 22/2007 vp, s. 2).

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 5 §:n 4 kohtaa esitetään muutettavaksi siten, että Kelan valtuutettujen nimeämistä tilitarkastajista koostuva toimielin lakkautetaan. Jatkossa valtuutetut

valitsisivat tilintarkastajan ja tarvittaessa varatilintarkastajan tarkastamaan Kansaneläkelaitoksen kirjanpitoa, tilinpäätöstä ja hallintoa. Esitys liittyy Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevien muutostarpeiden selvittämistä koskevan parlamentaarisen työryhmän ehdotukseen tilintarkastajatoimielimen lakkauttamisesta. Toimielin lakkauttamalla poistettaisiin toiminnan päällekkäisyyksiä. Kansaneläkelaitoksen tarkastustoimikunta ja sisäinen tarkastus säilyisivät nyky muodossa. Sisäinen tarkastus raportoi jatkossakin säännöllisesti tarkastustoimikunnalle. Lisäksi sisäinen tarkastus ja valvontatilintarkastaja raportoisivat jatkossa suoraan Kansaneläkelaitoksen valtuutetuille. Esitys ei muuttaisi valtuutettujen nykyisen tehtävän luonnetta tai heikentäisi eduskunnan valvonta- tai vaikutusmahdollisuuksia.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lakiin ehdotetun muutetun 9 § 2 momentin mukaan ylimmän johdon nimittämispäätöksistä ei saisi valittamalla hakea muutosta. Ylimmän johdon nimitysvallan siirtyessä tasavallan presidentiltä Kansaneläkelaitoksen valtuutetuille ja hallitukselle valtion virkamieslain 59 § 2 momentin 1 kohdan mukainen poikkeus virkasuhteeseen nimittämistä koskevan päätöksen valituskelpoisuudesta ei tulisi enää sovellettavaksi. Valituskiellosta säätäminen selkeyttäisi oikeustilaa, mahdollistaisi Kansaneläkelaitoksen tuloksellista toimintaa nimitysprosesseissa, toisi varmuutta viranhoidolle sekä parantaisi Kansaneläkelaitoksen rekrytointimahdollisuuksia.

Muutoksenhakuoikeutta rajoittava säännös on merkityksellinen perustuslain 21 §:n oikeusturva koskevan säännöksen kannalta. Jokaisella on perustuslain 21 §:n 1 momentin perusteella oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeisiin sisältyvä oikeus hakea muutosta turvataan perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan lailla. Samoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 artiklassa edellytetään oikeutta oikeudenkäyntiin jokaisessa sopimusmääräyksissä tarkoitetussa tilanteessa.

Muutoksenhakuoikeus on perustuslain mukainen pääsääntö, josta on toisaalta mahdollista säätää lailla vähäisiä poikkeuksia, kunhan poikkeukset eivät muuta oikeuden asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäistapauksessa vaaranna yksilön oikeusturvaa (esim. PeVL 68/2014 vp, s. 3, PeVL 59/2014 vp, s. 2 ja 4–5). Perustuslain kannalta hyväksyttävistä muutoksenhakuoikeuden rajoituksista on mahdollista säätää lakiin otettavilla yksilöidyillä muutoksenhakukielloilla (PeVL 20/2005 vp, s. 8.).

Lisäksi perustuslakivaliokunta on katsonut, että mikä tahansa yksilön kannalta myönteinen viranomaistoimi ei ole yksilön oikeutta koskeva päätös perustuslain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettussa mielessä. Perustuslain kannalta edellytyksenä on, että lainsäädännössä on riittävän täsmällinen perusta oikeutena pidettävän suhteen syntymiselle yksilön ja julkisen vallan välille (PeVL 51/2010 vp, s. 2, PeVL 42/2010 vp, s. 4, PeVL 16/2000 vp, s. 4–5, PeVL 12/1997 vp, s. 1). Tällaista perustetta ei yleensä synny, jos etuuden tai palvelun saaminen riippuu kokonaan viranomaisen harkinnasta, käytettävissä olevista määrärahoista tai esimerkiksi suunnitelmista (PeVL 63/2010 vp, s. 2, PeVL 16/2000 vp, s. 4). Tällöinkin valitusoikeus voi tosin olla aiheellinen muun muassa viranomaistoiminnan asianmukaisuuden ja muun tasapuolisuuden valvomiseksi (PeVL 10/2009 vp, s. 4, PeVL 46/2002 vp, s. 9).

Perustuslakivaliokunnan käytännössä virkaan nimittämistä ei ole pidetty subjektiivisena oikeutena, johon liittyy perustuslain 21 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu oikeus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Vakiintuneen tulkinnan mukaan virkanimityksen ei katsota olevan oikeus sillä tavalla, että henkilöllä olisi

subjektiivinen oikeus tulla nimitetyksi hakemaansa virkaan. Myös korkein hallinto-oikeus on päätöksessään KHO 2011:39 katsonut, ettei virkanimitystä koskeva valituskielto ollut ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa eikä liioin ihmisoikeussopimuksen pääsyä tuomioistuimeen koskevan säännöksen vastainen. Toisaalta perustuslakivaliokunta on todennut, että nimityspäätös ei poikkea luonteeltaan muista hallintopäätöksistä niin, ettei valitusoikeutta voitaisi siihen ulottaa. Nimityspäätöksellä on suuri merkitys viranhakijan oikeudellisen aseman kannalta (PeVL 51/2010 vp, s 2–3, PeVL 42/2017 vp, s. 3–4).

Valtion virkamieslain yleinen valituskielto kumottiin lailla virkamieslain muuttamisesta (177/2013), mutta muutoksenhakuoikeutta ei ulotettu virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä koskeviin päätöksiin. Muutoksenhakuoikeuden rajaus ei vaikuttanut arvioidun lakiesityksen säätämisyjärjestykseen, mutta perustuslakivaliokunta esitti hallintovaliokunnalle harkittavaksi muutoksenhakuoikeuden ulottamista myös päätöksiin, jotka koskevat virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä. (PeVL 18/2011 vp, s. 2).

Myös valtion virkamiesten nimityspäätökset saatiin lähtökohtaisesti yleisen muutoksenhakuoikeuden piiriin lailla valtion virkamieslain muuttamisesta (883/2018). Perustuslakivaliokunta kiinnitti hallituksen esityksestä (HE 77/2017 vp) antamassaan lausunnossa huomiota siihen, että ennen lakimuutosta ainoastaan ylimääräinen muutoksenhaku saattoi johtaa nimityspäätöksen kumoamiseen, mihin nähden muut oikeussuojan takeet ovat tehottomampia. Valiokunta piti sinänsä selvänä, että valituskiellon kumoaminen toteuttaisi paremmin perustuslain 21 §:n oikeusturvaperusoikeuden periaatteita, vaikka muutoksenhakuoikeuden rajaus ei edellyttäisikään perustuslain säätämisyjärjystä. Valiokunnan mukaan aikaisempaa virkanimityspäätöksiä koskenutta laajaa valituskieltoa ei voitu pitää perustuslain vastaisena, joten valtion virkamieslaissa ehdotettua suppeampaa valituskieltoakaan ei siten voitu pitää lähtökohtaisesti perustuslain vastaisena. (PeVL 42/2017 vp).

Tasavallan presidentin tekemät nimityspäätökset jäivät valtionhallinnon nimityspäätöksiä koskevan yleisen valituskiellon kumoamisesta huolimatta valituskiellon piiriin. Hallituksen esityksen mukaan tällaisia nimityksiä oli noin 170 vuodessa (HE 77/2017 vp, s. 20). Perustuslakivaliokunta katsoi, että presidentin nimityspäätösten jättäminen edelleen valituskiellon piiriin jatkaa presidentin valtiosääntöiseen asemaan kytkeytynyttä doktriinia, jossa presidentin päätökset koskien virkamiesten oikeusasemaa on voitu jättää vähäisinä poikkeuksina perustuslain 21 §:ssä taatuista oikeusturvatakeista muutoksenhakuoikeuden ulkopuolelle (PeVL 42/2017 vp, s. 4).

Kansaneläkelaitoksen johtajan ja pääjohtajan nimityspäätöstä koskeva valituskielto olisi vähäinen ja yksilöity poikkeus muutoksenhakuoikeutta koskevaan pääsääntöön. Vastaava vähäinen poikkeus koskee esimerkiksi Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain (1166/1998) 33 c §:n 1 momentin 1 mukaan pankkivaltuuston nimittämistoimivaltaan kuuluvia päätöksiä. Nyt esitetty valituskielto kohdistuisi virkanimityspäätöksiin, jotka eivät vakiintuneen tulkintakäytännön perusteella ole perustuslain 21 § 1 momentissa tarkoitettuja yksilön oikeuksia koskevia päätöksiä, jotka tulisi saada riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Lisäksi yksilön oikeuksia nimitysasiassa turvaisivat yhä ylimääräiset muutoksenhakukeinot sekä tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain mukaiset oikeussuojakeinot.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 5 §:n 4 kohta, 7 §:n 1 momentti, 9 §, 12 §:n otsikko ja 1 momentti sekä 12 f §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä ovat 7 §:n 1 momentti osaksi laeissa 1192/2003 ja 1342/2007, 9 § osaksi laissa 1342/2007 sekä 12 f §:n 3 momentti laissa 1201/2013 sekä
lisätään 18 §:ään uusi 3–5 momentti sekä lakiin uusi 22 b § seuraavasti:

5 §

Valtuutettujen tehtävät

Valtuutettujen tehtävänä on:

4) valita tilintarkastaja ja tarvittaessa varatilintarkastaja tarkastamaan Kansaneläkelaitoksen kirjanpitoa, tilinpäätöstä ja hallintoa

7 §

Hallituksen tehtävät

Hallitus johtaa ja kehittää Kansaneläkelaitoksen toimintaa. Hallituksen tehtävänä on muun ohella:

- 1) vahvistaa vuosittain laitoksen toiminta- ja taloussuunnitelma;
 - 2) laatia vuosittain laitoksen toimintakertomus ja tilinpäätös;
 - 3) vahvistaa laitoksen työjärjestys, jossa annetaan tarkemmat määräykset hallinnosta ja asioiden käsittelystä;
 - 4) päättää laitoksen varojen sijoitustoiminnan yleisistä periaatteista;
 - 5) päättää kiinteän omaisuuden ostamisesta ja myymisestä;
 - 6) päättää pääjohtajan ja johtajien välisestä työnjaosta;
 - 7) ottaa työsopimussuhteeseen johtoryhmän jäsenenä olevat johtavat toimihenkilöt;
 - 8) vahvistaa pääjohtajan ja muiden johtajien palkka- ja muut edut;
 - 9) vahvistaa toimihenkilöiden palkkausta, työaikaa, vuosilomia ja matkakulujen korvaamista koskevat perusteet;
 - 10) päättää muut periaatteellista laatua olevat tai muuten tärkeät asiat;
 - 11) vahvistaa Kansaneläkelaitoksen strategia;
 - 12) päättää ylimmän johdon sijaisuuksista.
-

9 §

Ylin johto

Kansaneläkelaitosta johtaa pääjohtaja. Kansaneläkelaitoksessa voi olla myös muita johtajia.

Pääjohtajan ja johtajan virka on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi. Pääjohtajan nimittävät valtuutetut hallituksen esityksestä. Pääjohtajan toimikausi on seitsemän vuotta. Muun johtajan nimittää hallitus. Johtajan toimikausi on viisi vuotta. Pääjohtajan tai johtajan nimittämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Pääjohtajan ja johtajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvosto voi erityisistä syistä antaa erivapauden asetuksella säädettävistä kelpoisuusvaatimuksista.

Pääjohtaja vastaa Kansaneläkelaitoksen strategisesta suunnittelusta sekä operatiivisesta johtamisesta ja kehittämisestä, asioiden esittelystä hallitukselle ja hallituksen päätösten toimeenpanosta sekä valmistelee työjärjestyksen hallituksen päätettäväksi.

12 §

Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunnat

Kansaneläkelaitoksen hallitus voi asettaa neuvottelukuntia, joiden tehtävänä on edistää ja kehittää sosiaaliturvan toteuttamiseen osallistuvien viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyötä sekä palvelujen käyttäjien näkökulman huomioon ottamista.

12 f §

Muiden toimintakulujen jako ja rahoitus

Mitä edellä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen toimintakuluihin eikä sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa (61/2007) säädetyn biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävästä aiheutuviin toimintakuluihin. Rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen rahoituksesta säädetään laissa rajat ylittävästä terveydenhuollosta (1201/2013). Kansaneläkelaitoksen biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoituksesta säädetään laissa sähköisestä lääkemääräyksestä.

18 §

Tilintarkastus

Tilintarkastajan ja hänen varahenkilönsä tulee olla KHT- tai JHT-tilintarkastajia. Jos tilintarkastajaksi valitaan tilintarkastusyhteisö, ei varatilintarkastajaa tarvitse valita. Tällöin päävastuullisen tilintarkastajan ja hänen varahenkilönsä tulee olla KHT- tai JHT-tilintarkastaja.

Tilintarkastaja toimii samalla Kansaneläkelaitoksen valvontatilintarkastajana.

Tilintarkastajan toimikauden tai peräkkäisten toimikausien yhteenlaskettu kesto saa olla enintään kuusi vuotta. Enimmäisajan jälkeen tilintarkastaja saa osallistua uudelleen Kansaneläkelaitoksen tilintarkastukseen aikaisintaan kahden vuoden kuluttua tilintarkastustehtävän päättymisestä. Jos tilintarkastajaksi on valittu tilintarkastusyhteisö, tätä momenttia sovelletaan ainoastaan päävastuulliseen tilintarkastajaan.

22 b §

Kansaneläkelaitoksen antama virka-apu

Kansaneläkelaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua muulle viranomaiselle tai organisaatiolle, joka on estynyt suorittamasta laissa säädettyä julkista hallintotehtäväänsä. Virka-avun tulee liittyä 2 §:ssä säädettyihin Kansaneläkelaitoksen tehtäviin. Virka-avun antaminen ei saa aiheuttaa häiriötä Kansaneläkelaitoksen lakisääteisten tehtävien hoitamiselle.

Virka-apupyyntö on yksilöitävä ja siitä on käytävä ilmi:

- 1) mihin tehtävään virka-apua pyydetään;
- 2) tehtävän kiireellisyys, ajankohta ja arvioitu kesto;
- 3) perusteltu arvio tehtävän asianmukaisen suorittamisen edellyttämästä henkilöstöstä ja välineistöstä;
- 4) pyynnön perusteet.

Virka-apupyyntö on tehtävä kirjallisesti. Pyyntö voidaan tehdä suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinen pyyntö on viipymättä annettava myös kirjallisena.

Päätöksen virka-avun antamisesta tekee pääjohtaja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Tämän lain 9 §:n 2 momenttia ei sovelleta ennen tämän lain voimaantuloa alkaneisiin palvelussuhteisiin. Tämän lain 18 §:n 3–5 momenttia sovelletaan ensimmäiseltä tilikaudelta, joka alkaa lain voimaantulon jälkeen.

2.

Laki

sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sähköisestä lääkemääräyksestä annettuun lakiin (61/2007) uusi 24 c § seuraavasti:

24 c §

Biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoitus

Valtio rahoittaa kustannukset, jotka aiheutuvat Kansaneläkelaitokselle biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän hoitamisesta. Näitä varoja ei jaeta Kansaneläkelaitoksen etuusrahastojen toimintakuluiksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

eläketukilain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläketukilain (1351/2016) 22 §, sellaisena kuin se on laissa 225/2020 seuraavasti:

22 §

Eläketukea koskevat menettelysäännökset ja muutoksenhaku

Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemaan eläketukeen sovelletaan, mitä takuueläkkeestä annetussa laissa säädetään päätöksen antamisesta, viivästyskorotuksesta ja viivästysajasta, tietojen saamisesta, tietojen luovutuksesta ja salassapidosta, rekisteröidyn oikeuden rajaamisesta, tietojen käytöstä, kuoleman jälkeen maksettujen etuuksien palauttamisesta, takaisinperinnästä ja takaisinperittävän saatavan vanhentumisesta sekä päätöksen oikaisusta, muutoksenhakumenettelystä ja lainvoimaisen päätöksen poistamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

sairausvakuutuslain 19 luvun 7 §:n 2 momentin ja 10 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 19 luvun 7 §:n 2 momentti ja 10 §, sellaisena kuin ne ovat 19 luvun 7 §:n 2 momentti laissa 513/2010 ja 10 § osaksi laissa 1319/2018.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 2 §
kuuta 20 .

5.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 48 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 48 § sellaisena kuin se on osaksi laissa 1154/2007.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20__ .

6.

Laki

työttömyysturvalain 13 luvun 5 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan työttömyysturvalain (1290/2002) 13 luvun 5 §.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 2 §
kuuta 20 .

7.

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain 46 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 46 §.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 20 §.

8.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 24 a §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 24 a § sellaisena, kuin se on laissa 693/2002.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 2 §
kuuta 20 .

9.

Laki

lapsilisälain 16 a §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan lapsilisälain (796/1992) 16 a §, sellaisena kuin se on laissa 694/2002.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20^{2 §} .

10.

Laki

elatustukilain 37 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan elatustukilain (580/2008) 37 §.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 20 §.

11.

Laki

äitiysavustuslain 14 a §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan äitiysavustuslain (477/1993) 14 a §, sellaisena kuin se on laissa 695/2002.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 2 §
kuuta 20 .

12.

Laki

sotilasavustuslain 22 d §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan sotilasavustuslain (781/1993) 22 d §, sellaisena kuin se on laissa 690/2002.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 2 §
kuuta 20 .

13.

Laki

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 62 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) 62 §.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20__ .

14.

Laki

vammaisetuuksista annetun lain 45 a §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 45 a §, sellaisena kuin se on laissa 1331/2011.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20__ .

15.

Laki

aikuiskoulutusetuuksista annetun lain 29 §:n 2 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) 29 §:n 2 momentti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 20 §
kuuta 20 §.

16.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 22 e ja 22 g §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 22 e ja 22 g §, sellaisena kuin niistä ovat 22 e § laeissa 542/2012 ja 522/2018, sekä 22 g § laeissa 363/2006 ja 522/2018.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 .

17.

Laki

kansaneläkelain 94 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan kansaneläkelain (568/2007) 94 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1151/2007.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 2 §
kuuta 20 .

Helsingissä 18.4.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

1.

Laki

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 5 §:n 4 kohta, 7 §:n 1 momentti, 9 §, 12 §:n otsikko ja 1 momentti sekä 12 f §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä ovat 7 §:n 1 momentti osaksi laeissa 1192/2003 ja 1342/2007, 9 § osaksi laissa 1342/2007 sekä 12 f §:n 3 momentti laissa 1201/2013 sekä
lisätään 18 §:ään uusi 3–5 momentti sekä lakiin uusi 22 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Valtuutettujen tehtävät

Valtuutettujen tehtävät

Valtuutettujen tehtävänä on:

Valtuutettujen tehtävänä on:

- 1) valvoa Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa ottaen muun ohella huomioon laitoksen palvelujen laatu ja saatavuus;
- 2) määrätä hallituksen jäsenet ja heidän palkkionsa;
- 3 kohta on kumottu L:lla 21.12.2007/1342.
- 4) valita tarpeellinen määrä tilintarkastajia ja varatilintarkastajia, joista vähintään kahden tilintarkastajan ja varatilintarkastajan on oltava KHT-tilintarkastajia tai JHT-tilintarkastajia, sekä vahvistaa heille johtosääntö;
- 5) vahvistaa hallituksen esityksestä laitoksen tilinpäätöksen perusteet;
- 6) vahvistaa laitoksen tilinpäätös ja päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle; sekä
- 7) antaa vuosittain toiminnastaan kertomus eduskunnalle.

-
- 4) valita *tilintarkastaja ja tarvittaessa varatilintarkastaja* tarkastamaan Kansaneläkelaitoksen kirjainpitoa, *tilinpäätöstä ja hallintoa.*
-

7 §

Hallituksen tehtävät

Hallitus johtaa ja kehittää Kansaneläkelaitoksen toimintaa. Hallituksen tehtävänä on muun ohella:

- 1) vahvistaa vuosittain laitoksen toiminta- ja taloussuunnitelma;
- 2) laatia vuosittain laitoksen toimintakertomus ja tilinpäätös;
- 3) vahvistaa laitoksen työjärjestys, jossa annetaan tarkemmat määräykset hallinnosta ja asioiden käsittelystä;
- 4) päättää laitoksen varojen sijoitustoiminnan yleisistä periaatteista;
- 5) päättää kiinteän omaisuuden ostamisesta ja myymisestä;
- 6) päättää pääjohtajan ja johtajien välisestä työnjaosta;
- 7) ottaa työsopimussuhteeseen johtavat toimihenkilöt;
- 8) vahvistaa pääjohtajan ja muiden johtajien palkka- ja muut edut;
- 9) vahvistaa toimihenkilöiden palkkausta, työaikaa, vuosilomia ja matkakulujen korvaamista koskevat perusteet; *sekä*
- 10) päättää muut periaatteellista laatua olevat tai muuten tärkeät asiat.

Hallitus voi siirtää toimivaltaansa pääjohtajalle, johtajille sekä toimihenkilöille.

9 §

Pääjohtaja ja johtajat

Kansaneläkelaitoksessa on pääjohtaja ja enintään viisi johtajaa, jotka tasavallan presidentti nimittää valtuutettujen esityksestä. Tasavallan presidentti määrää yhden johtajista pääjohtajan sijaiseksi.

7 §

Hallituksen tehtävät

Hallitus johtaa ja kehittää Kansaneläkelaitoksen toimintaa. Hallituksen tehtävänä on muun ohella:

- 1) vahvistaa vuosittain laitoksen toiminta- ja taloussuunnitelma;
- 2) laatia vuosittain laitoksen toimintakertomus ja tilinpäätös;
- 3) vahvistaa laitoksen työjärjestys, jossa annetaan tarkemmat määräykset hallinnosta ja asioiden käsittelystä;
- 4) päättää laitoksen varojen sijoitustoiminnan yleisistä periaatteista;
- 5) päättää kiinteän omaisuuden ostamisesta ja myymisestä;
- 6) päättää pääjohtajan ja johtajien välisestä työnjaosta;
- 7) ottaa työsopimussuhteeseen *johtoryhmän jäsenenä olevat* johtavat toimihenkilöt;
- 8) vahvistaa pääjohtajan ja muiden johtajien palkka- ja muut edut;
- 9) vahvistaa toimihenkilöiden palkkausta, työaikaa, vuosilomia ja matkakulujen korvaamista koskevat perusteet;
- 10) päättää muut periaatteellista laatua olevat tai muuten tärkeät asiat;
- 11) vahvistaa *Kansaneläkelaitoksen strategia*;
- 12) päättää *ylimmän johdon sijaisuuksista*.

9 §

Ylin johto

Kansaneläkelaitosta johtaa pääjohtaja. Kansaneläkelaitoksessa voi olla myös muita johtajia.

Pääjohtajan ja johtajan virka on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi. Pääjohtajan nimittävät valtuutetut hallituksen esityksestä. Pääjohtajan toimikausi on seitsemän vuotta. Muun johtajan nimittää

Voimassa oleva laki

Pääjohtajan ja johtajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvosto voi erityisistä syistä antaa erivapauden asetuksella säädettyistä kelpoisuusvaatimuksista.

Pääjohtaja vastaa Kansaneläkelaitoksen strategisesta suunnittelusta sekä operatiivisesta johtamisesta ja kehittämisestä, asioiden esittelystä hallitukselle ja hallituksen päätösten toimeenpanosta sekä valmistelee työjärjestyksen hallituksen päätettäväksi.

12 §

Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunta

Kansaneläkelaitoksessa on Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunta, jonka tehtävänä on edistää ja kehittää sosiaaliturvan toteuttamiseen osallistuvien viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyötä sekä palvelujen käyttäjien näkökulman huomioon ottamista. *Kansaneläkelaitoksen hallitus asettaa neuvottelukunnan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Neuvottelukunnassa on viranomaisten, yhteisöjen ja etujärjestöjen sekä Kansaneläkelaitoksen henkilöstön edustus.*

Kansaneläkelaitoksessa voi lisäksi olla muita neuvottelukuntia siten kuin muualla säädetään tai Kansaneläkelaitos niin päättää.

12 f §

Muiden toimintakulujen jako ja rahoitus

Kansaneläkelaitoksen toimintakulut, jotka eivät aiheudu etuuksien toimeenpanosta, jaetaan etuusrahastojen toimintakuluiksi etuuksien toimeenpanosta aiheutuvien toimintakulujen suhteessa. Kansaneläkelaitoksen Verohallinnolle maksamat korvaukset jaetaan kuitenkin

Ehdotus

hallitus. Johtajan toimikausi on viisi vuotta. Pääjohtajan tai johtajan nimittämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Pääjohtajan ja johtajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvosto voi erityisistä syistä antaa erivapauden asetuksella säädettyistä kelpoisuusvaatimuksista.

Pääjohtaja vastaa Kansaneläkelaitoksen strategisesta suunnittelusta sekä operatiivisesta johtamisesta ja kehittämisestä, asioiden esittelystä hallitukselle ja hallituksen päätösten toimeenpanosta sekä valmistelee työjärjestyksen hallituksen päätettäväksi.

12 §

Kansaneläkelaitoksen neuvottelukunnat

Kansaneläkelaitoksen hallitus voi asettaa neuvottelukuntia, joiden tehtävänä on edistää ja kehittää sosiaaliturvan toteuttamiseen osallistuvien viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyötä sekä palvelujen käyttäjien näkökulman huomioon ottamista.

12 f §

Muiden toimintakulujen jako ja rahoitus

etuusrahastojen toimintakuluiksi siinä suhteessa kuin etuusrahastot käyttävät Verohallinnon tarjoamia maksujen perintä- ja tilityspalveluja.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut Kansaneläkelaitoksen muut toimintakulut rahoitetaan vastaavasti kuin etuuksien toimeenpanosta aiheutuvat toimintakulut.

Mitä edellä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen toimintakuluihin. Rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen rahoituksesta säädetään laissa rajat ylittävästä terveydenhuollosta (1201/2013).

Mitä edellä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen toimintakuluihin eikä sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa (61/2007) säädetyn biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävästä aiheutuviin toimintakuluihin. Rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen rahoituksesta säädetään laissa rajat ylittävästä terveydenhuollosta (1201/2013). Kansaneläkelaitoksen biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus- ja valvontatehtävän rahoituksesta säädetään laissa sähköisestä lääkemääräyksestä.

18 §

Tilintarkastus

Kansaneläkelaitoksen tilintarkastuksen toimittamisessa noudatetaan soveltuvin osin tilintarkastuslain (1141/2015) säännöksiä.

Tilintarkastajat toimittavat laitoksen tilintarkastuksen vuosittain tilivuotta seuraavan huhtikuun loppuun mennessä. Tilintarkastuskertomus annetaan valtuutetuille.

18 §

Tilintarkastus

Tilintarkastajan ja hänen varahenkilönsä tulee olla KHT- tai JHT-tilintarkastajia. Jos tilintarkastajaksi valitaan tilintarkastusyhteisö, ei varatilintarkastajaa tarvitse valita. Tällöin päävastuullisen tilintarkastajan ja hänen varahenkilönsä tulee olla KHT- tai JHT-tilintarkastaja.

Tilintarkastaja toimii samalla Kansaneläkelaitoksen valvontatilintarkastajana.

Tilintarkastajan toimikauden tai peräkkäisten toimikausien yhteenlaskettu kesto saa olla enintään kuusi vuotta. Enimmäisajan jälkeen tilintarkastaja saa osallistua uudelleen Kansaneläkelaitoksen tilintarkastukseen aikaisintaan kahden vuoden kuluttua tilintarkastustehtävän päättymisestä. Jos tilintarkastajaksi on valittu tilintarkastusyhteisö, tätä momenttia

sovelletaan ainoastaan päivastuulliseen tilintarkastajaan.

22 b §

Kansaneläkelaitoksen antama virka-apu

Kansaneläkelaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua muulle viranomaiselle tai organisaatiolle, joka on estynyt suorittamasta laissa säädettyä julkista hallintotehtäväänsä. Virka-avun tulee liittyä 2 §:ssä säädettyihin Kansaneläkelaitoksen tehtäviin. Virka-avun antaminen ei saa aiheuttaa häiriötä Kansaneläkelaitoksen lakisäateisten tehtävien hoitamiseksi.

Virka-apupyynnö on yksilöitävä ja siitä on käytävä ilmi:

- 1) mihin tehtävään virka-apua pyydetään;*
- 2) tehtävän kiireellisyys, ajankohta ja arvioitu kesto;*
- 3) perusteltu arvio tehtävän asianmukaisen suorittamisen edellyttämästä henkilöstöstä ja välineistöstä;*
- 4) pyynnön perusteet.*

Virka-apupyynnö on tehtävä kirjallisesti. Pyyntö voidaan tehdä suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinen pyyntö on viipymättä annettava myös kirjallisena.

Päätöksen virka-avun antamisesta tekee pääjohtaja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 9 §:n 2 momenttia ei sovelleta ennen tämän lain voimaantuloa alkaneisiin palvelussuhteisiin. Tämän lain 18 §:n 3–5 momenttia sovelletaan ensimmäiseltä tilikaudelta, joka alkaa lain voimaantulon jälkeen.

2.

Laki

sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sähköisestä lääkemääräyksestä annettuun lakiin (61/2007) uusi 24 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 c §

*Biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus-
ja valvontatehtävän rahoitus*

*Valtio rahoittaa kustannukset, jotka
aiheutuvat Kansaneläkelaitokselle
biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus-
ja valvontatehtävän hoitamisesta. Näitä
varoja ei jaeta Kansaneläkelaitoksen
etuusrahastojen toimintakuluiksi.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

3.

Laki

eläketukilain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläketukilain (1351/2016) 22 §, sellaisena kuin se on laissa 225/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

22 §

22 §

Eläketukea koskevat menettelysäännökset ja muutoksenhaku

Eläketukea koskevat menettelysäännökset ja muutoksenhaku

Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemaan eläketukeen sovelletaan, mitä takuueläkkeestä annetussa laissa säädetään päätöksen antamisesta, viivästyskorotuksesta ja viivästysajasta, tietojen saamisesta, tietojen luovutuksesta ja salassapidosta, rekisteröidyn oikeuden rajaamisesta, tietojen käytöstä ja teknisestä käyttöyhteydestä, kuoleman jälkeen maksettujen etuuksien palauttamisesta, takaisinperinnästä ja takaisinperittävän saatavan vanhentumisesta sekä päätöksen oikaisusta, muutoksenhakumenettelystä ja lainvoimaisen päätöksen poistamisesta.

Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemaan eläketukeen sovelletaan, mitä takuueläkkeestä annetussa laissa säädetään päätöksen antamisesta, viivästyskorotuksesta ja viivästysajasta, tietojen saamisesta, tietojen luovutuksesta ja salassapidosta, rekisteröidyn oikeuden rajaamisesta, tietojen käytöstä, kuoleman jälkeen maksettujen etuuksien palauttamisesta, takaisinperinnästä ja takaisinperittävän saatavan vanhentumisesta sekä päätöksen oikaisusta, muutoksenhakumenettelystä ja lainvoimaisen päätöksen poistamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .